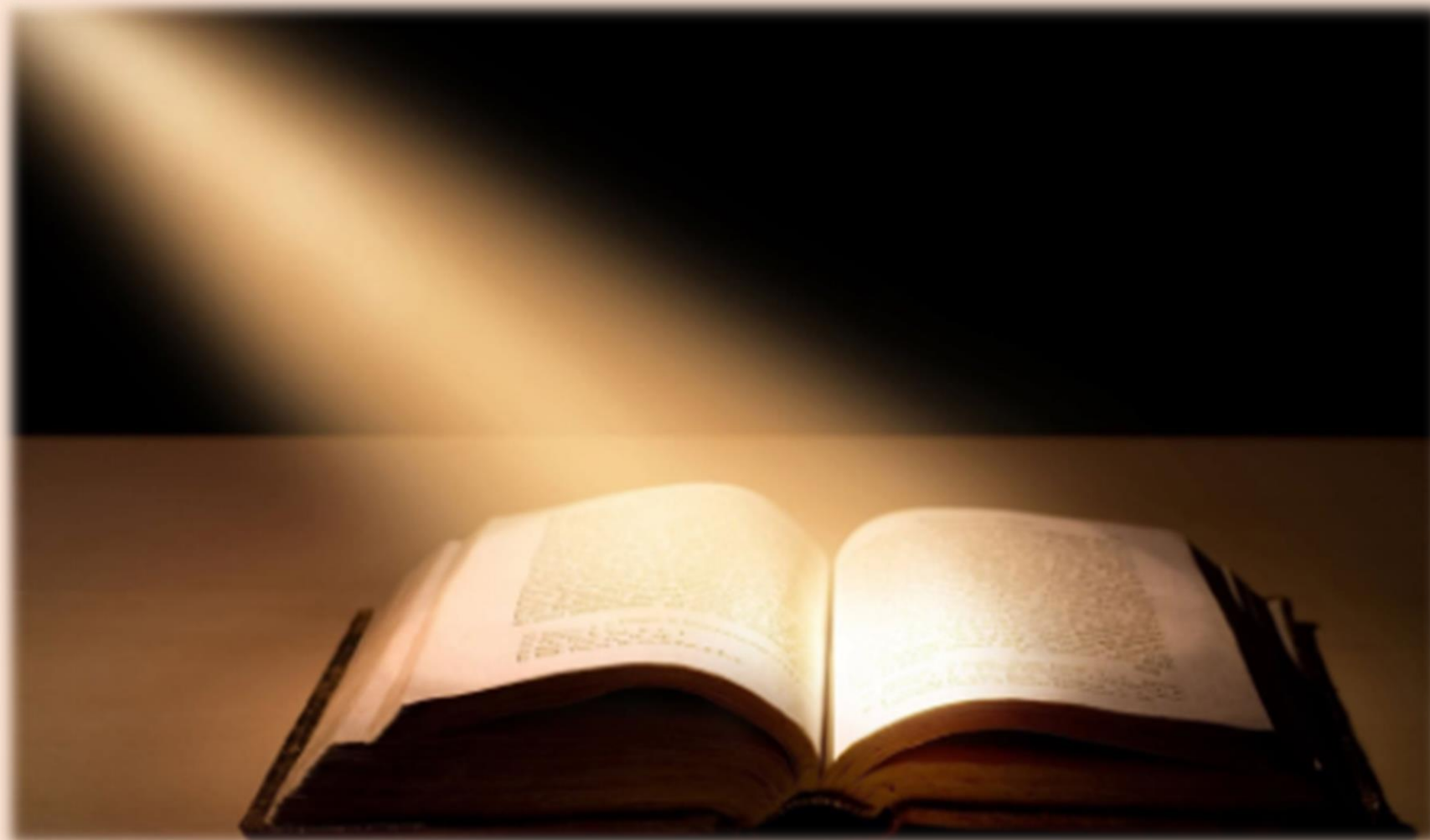

*ДО ВСЕСВІТНЬОГО РОКУ БІБЛІЇ: ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА)*

Упорядники:

Алексєєнко М. В.,

Великодна Г. В.

В усі часи Біблія була однією з найпопулярніших книг, тому вона перекладалась різними мовами та перевидавалась у всіх християнських країнах. Наразі Біблія перекладена повністю або частково на 2000 мов. У Науковій бібліотеці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зберігається цінна колекція біблійних текстів, виданих різними мовами.

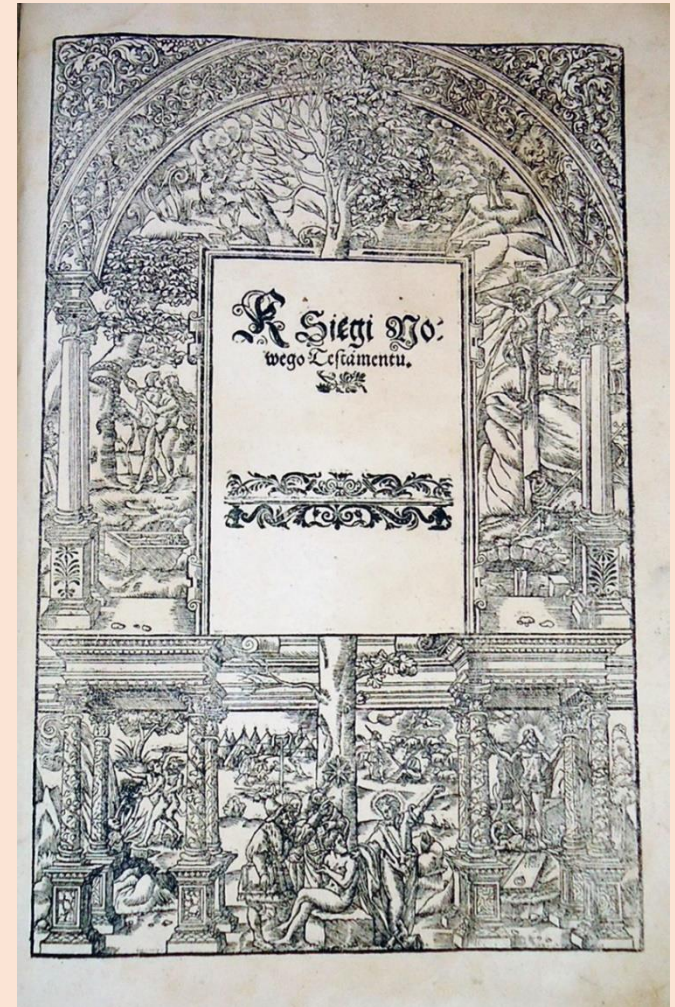
Наявність перекладів біблійних текстів (більша частина яких потрапила до університетської книгозбірні ще в ХІХ ст.) у фондах Наукової бібліотеки свідчить про розвиток бібліотеки як допоміжного підрозділу закладу вищої освіти, орієнтованого на забезпечення учбового процесу відповідною літературою. Так як у Новоросійському університеті викладалось богослов'я, а професори кафедри богослов'я читали обов'язковий курс для студентів усіх факультетів та спеціальні курси з проблем християнства та інших релігій, біблійні тексти у перекладах були необхідні для викладання відповідних університетських дисциплін. Значно менша кількість біблійних текстів потрапила до бібліотеки у радянські часи, коли богослов'я як дисципліна було відсутнє, але біблійні тексти використовувались для вивчення історії релігії та атеїзму.

Найцікавіші примірники перекладів представлені на віртуальній виставці.

Biblia święta Tho iest Księgi Stárego y Nowego Zakonu własnie z Żydowskiego, Greckiego y Lácińskiego nowo ná Polski ięzyk z pilnością y wiernie wyłożone. – [Drukowano w Brześciu Litewskim [Brest] : z rozkazania a nakładem Mikołaiia Radziwiła, 1563.

Кальвіністська Біблія надрукована в Брест-Литовську за наказом і на кошти відомого діяча Великого князівства Литовського, берестейського старости князя Миколая Христофора Радзивілла Чорного (Mikołaj Krzysztof Radziwiłł Czarny; 1515–1565). Брестська (Радзивілівська) Біблія є першим повним перекладом Святого Письма польською мовою. В епоху контрреформації переклад Біблії національними мовами переслідувався католицьким духовенством. Після смерті Радзивілла Чорного його син, Микола-Кшиштоф Радзивілл (Сирітка), наказав зібрати протестантські брестські видання батька і спалити їх у дворі Несвіжського замку. У цьому полум'ї

загинула велика частина тиражу Брестської Біблії. У світі зберіглося близько ста примірників Брестської Біблії. Один з примірників цього цінного видання наприкінці ХІХ ст. надійшов до університетської бібліотеки у складі книжкового зібрання роду Воронцових, подарованого Новоросійському університету після смерті останнього власника Семена Михайловича Воронцова (1823–1882), колишнього голови м. Одеси.

Библія, сирѣчь книги Ветхаго и Новаго Завьта, по ѡзыку словенску ... – Острог : типографія к. К. Острожского : печатник Иван Федоров, 1581.

Прикрасою Наукової бібліотеки Одеського університету є примірник першого східнослов'янського повного видання Біблії, надрукований церковнослов'янською мовою Іваном Федоровим (бл. 1520–1583) в Острозькій типографії, заснованій за ініціативи та на кошти православного князя Костянтина Острозького. Над підготовкою до друку і редагуванням Біблії працювали Г. Смотрицький,

Т. Михайлович, І. Федоров, Д. Ралі, Є. Натаніель та ін. Основою видання Острозької Біблії стали грекомовна «Септуагінта» (Александрійський список), старослов'янські переклади Псалтиря та Нового Завіту, що існували на той час, а також різноманітні старослов'янські, грецькі, латинські, польські, чеські й єврейські релігійні тексти. Крім канонічного біблійного тексту, Острозька Біблія містить передмови від імені К. Острозького, ректора Острозької академії Г. Смотрицького та коротку післямову І. Федорова. Вихід у світ Острозької Біблії став важливою подією не тільки для православної церкви, а й для всіх народів, літургійною мовою яких була старослов'янська. Наклад Острозької Біблії був приблизно 1,5–2 тис., на сьогодні зберіглося близько 250 примірників. Біблія, що зберігається в Науковій бібліотеці, була придбана Новоросійським університетом у 1894 р. у старообрядця Бакланова.

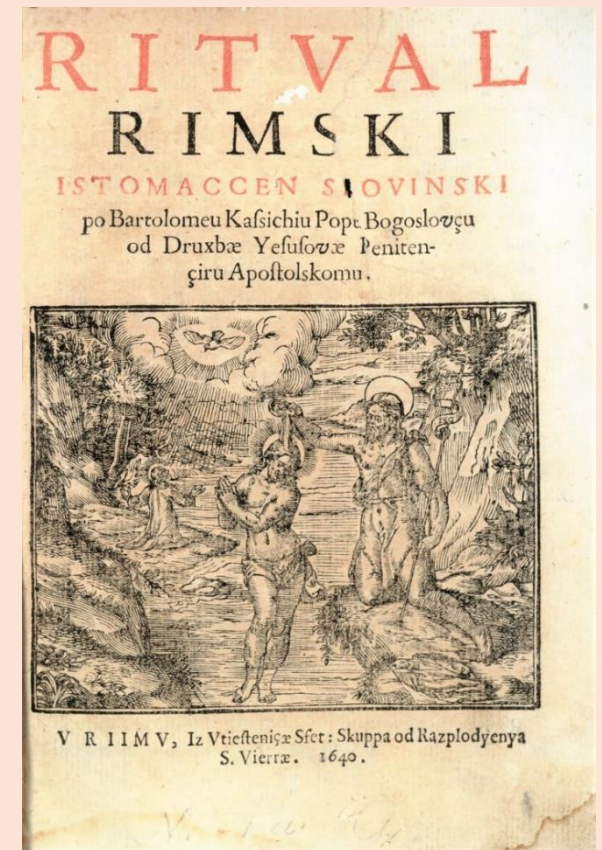
Ritual rimski / istomaccen slovinski po Bartolomeu Kassichiu = Rituale romanum Urbani VIII Pont. Max iussu editum illyrica lingua. – V Riimu : iz Uticstenicae Spet: Skuppa od Razplodyenya S. Vierrae, 1640.

Бартолу Кашичу (Bartol Kašić; 1575–1650) належить переклад хорватською мовою Римського міссалу (Римського обряду) – основної літургійної служби у латинському обряді Римсько-католицької Церкви. Хорватський католицький священик та член ордену єзуїтів, філолог, письменник та перекладач, автор першої хорватської граматики та першого

перекладу Біблії хорватською мовою отримав дозвіл папи Урбана VIII на друкування свого перекладу Римського міссалу.

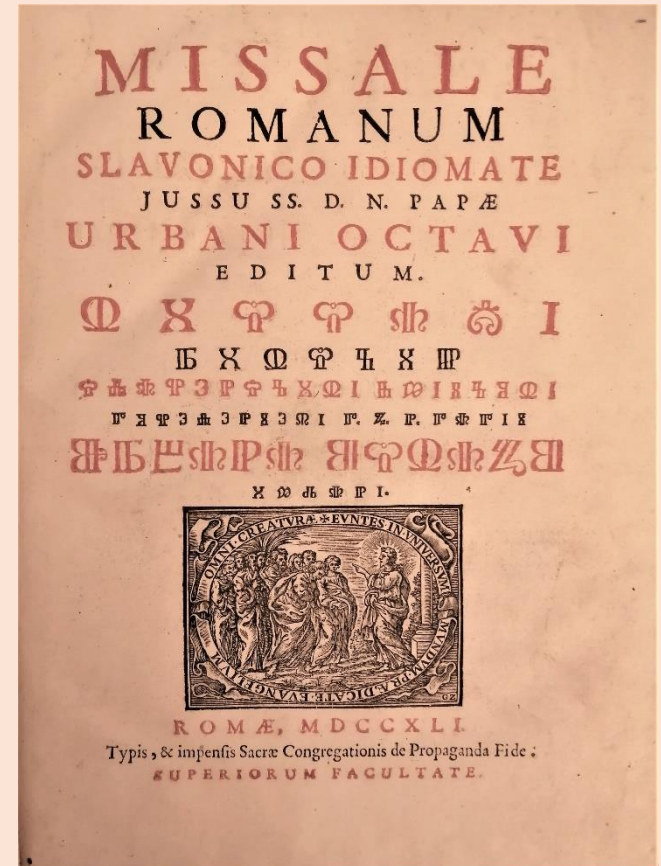
Стандартизований папою Пієм V Римський міссал у перекладі хорватською мовою був надрукований у 1640 р. Примірник видання Римського обряду потрапив до бібліотеки 1864 р. у складі книжкового дару Віктора Івановича Григоровича

(1815–1876) – першого декана історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

Missale romanum /slavonico idiomate, jussu SS.D.N. Papæ Urbani Octavi editum ... [ed. Matia Karaman] = [Міссал римський / славенською мовою велінням П[рециетлого] П[ана] Н[ашого] Урбана восьмого виданий [Матвеем] Караманом]. – Romae : typis, et impensis Sacrae congregationis de propaganda fide, 1741.

Глаголичний Міссал вийшов у Римі 1741 р. у друкарні Конгрегації пропаганди віри з паралельним титульним аркушем (латинською та хорватською мовами). Університетський примірник третього видання глаголичного Міссала надруковано з латинського перекладу під редакцією хорватського католицького священика, місіонера і філолога Матея Карамана (Matej Karaman; бл. 1700–1771). За оформленням Міссал 1741 р. – найкраще з

римських глаголичних видань. Це єдина глаголична книга, в якій є гравюри на міді; у видання вміщено три гравюри, дві з них – на міді. У 1789 р. було надруковано додаток до Міссала та приєднано до непроданих примірників, тому Міссал 1741 р. має три варіанти складу: 1-й – з каноном меси в повній редакції й без додатка; 2-й – з каноном меси в повній редакції й з додатком; 3-й – з каноном меси в скороченій редакції (де опущено 11 нотних текстів) і без додатка. Міссал із фондів Наукової бібліотеки є другим варіантом редакції. Цей примірник надійшов до фонду бібліотеки у складі приватної колекції польського філолога, етнографа та мандрівника Анджея Кухарського (Andrzej Kucharski; 1795–1862), яку Новоросійський університет придбав у 1865 р.

Біблія сиречь книги Священного писания Ветхого и Нового Завета. – [2-е изд.]. – Москва : Синодальная тип., 1757.

Московське видання Біблії 1757 р. – так звана Єлизаветинська Біблія – здійснено за наказом Єлизавети Петрівни. Комісію з перекладу Біблії церковнослов'янською мовою очолили префект Київської духовної академії ієромонах Варлаам (світське ім'я Василь Лящевський; бл. 1704–1774) і викладач

філософії тієї ж академії ієромонах Гедеон (світське ім'я Гедеон Сломінський; бл. 1715–1772). Книга кілька разів перевидавалась у XVIII – початку XIX ст. з використанням ілюстрацій і прикрас, надрукованих з гравірованих дошок першого видання. У примірнику Наукової бібліотеки зберіглася гравюра зі зображенням імператриці Єлизавети

Петрівни, яка стоїть в повний зріст в порфірі та короні, а біля неї на столику – держава й жезл.

Видання має присвяту Єлизаветі Петрівні від Синоду та велику передмову Варлаама Лящевського. Єлизаветинська Біблія, майже без змін, досі використовується православною церквою.

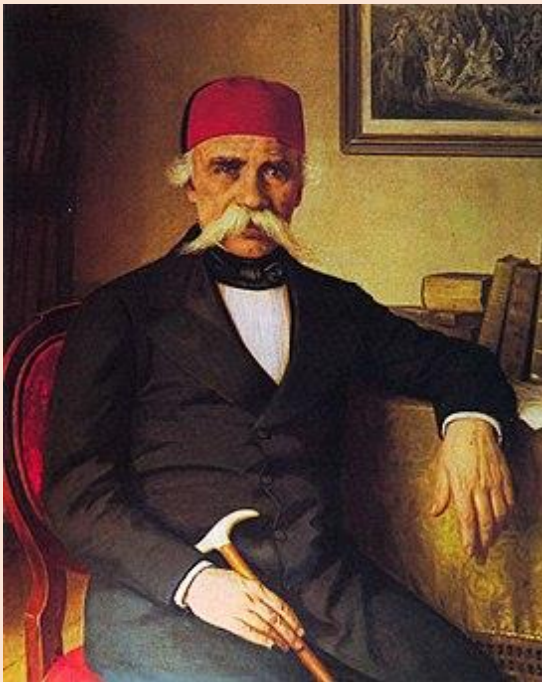
Архимандритъ Варлаамъ Лящевскій. ум. 1774 г.

Нови Завјет Господа Нашего Иисуса Христа / превео Вук Стеф. Караџић. – У Бечу [Wien] : у штампарији Јерменскога манастира, 1847.

За завданням Російського біблійного товариства в 1819–1821 рр. переклад Нового Завіту сербською мовою зробив Вук Караджич (Вук Стефановић Караџић; 1787–1864) – один із творців сербського алфавіту та сербської літературної мови, центральна фігура сербського національного відродження ХІХ ст. Передбачалося, що цей переклад відкриє нову еру в

сербській духовній культурі. Виконаний новим алфавітом (яким користуються серби й зараз), живою сербською мовою та в орфографії В. Караджича, переклад Нового Завіту не сподобався консервативним сербським церковним діячам. Згодом В. Караджич значно переробив переклад Нового Завіту.

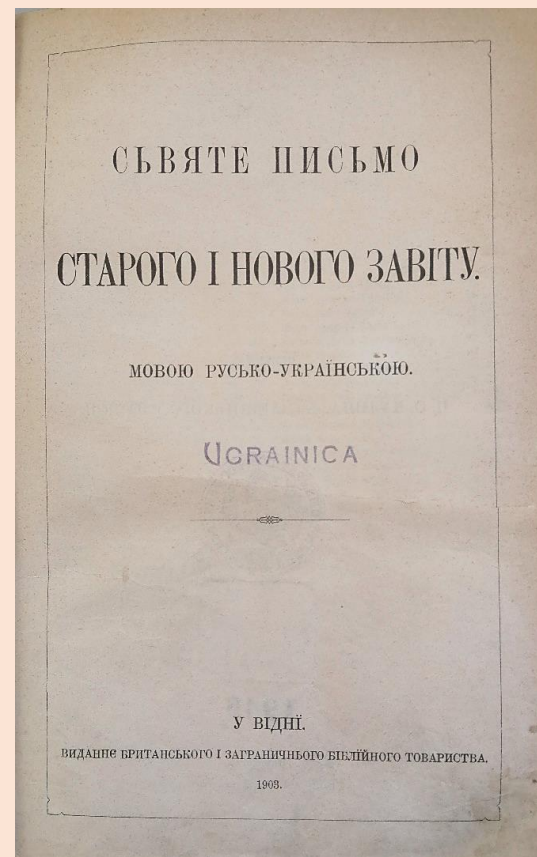

Вперше в доопрацьованому вигляді Новий Завіт було видано у Відні 1847 р. Одразу один із примірників сербського перекладу Нового Завіту був подарований перекладачем В. І. Григоровичу. В 1864 р. Новий Завіт В. Караджича разом з іншими книгами В. І. Григоровича потрапив до бібліотеки Новоросійського університету.

Святе письмо Старого і Нового Завіту / мовою русько-українською [пер. П. О. Куліша, І. С. Нечуя-Левицького, І. Пулюя]. – У Відні : друк. Адольфа Гольцаузена, 1903.

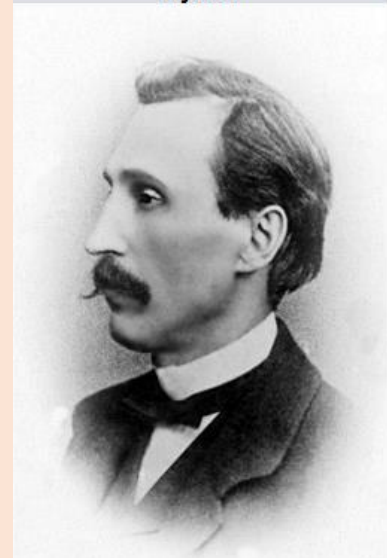
Перший повний переклад Біблії з єврейських та грецьких текстів українською новітньою мовою здійснив Пантелеймон Олександрович Куліш (1819–1897), відомий письменник, історик, етнограф та мовознавець. Він розпочав свою працю в 1860 р. Пізніше до П. О. Куліша приєдналися письменник і перекладач, вихованець Київської духовної академії

ПЕРЕКЛАД
П. О. КУЛІША, І. С. ЛЕВІЦЬКОГО І ПУЛЮЯ.

Іван Семенович Нечуй-Левицький (1838–1918) та Іван Павлович Пулюй (1845–1918), богослов, просвітник, винахідник, майбутній всесвітньо відомий вчений-фізик. Робота над перекладом тривала довгий час. З тієї причини, що не було ще сталого українського правопису і стійких літературних форм, П. О. Кулішу довелося прикласти найбільше зусиль, щоби переклад був придатний до друку. У листопаді 1885 р. під час пожежі в домі П. О. Куліша на хуторі Мотронівка (Чернігівщина) згорів рукопис перекладу Старого Завіту. Довелось знову взятися за переклад втраченого тексту. По смерті П. О. Куліша переклад Псалтиря завершив І. Пулюй (він був справжнім поліглотом, володів 15 мовами). І. Нечуй-Левицький переклав книги: Руфі 1 і 2, Неємії, Есфірі, Пророка Даниїла та Параліпоменон. Першу повну українську Біблію у перекладі П. Куліша, І. Нечуя-

Пантелеймон Олександрович
Куліш

Іван Нечуй-Левицький

Іван Павлович Пулюй

Левицького та І. Пулюя видало Британське і закордонне біблійне товариство (яке було куратором перекладів Біблії на національні мови всього світу) у Відні в друкарні Адольфа Голцгаузена. Друкувати книги почали в 1903 р., тому саме така дата стоїть на обкладинці, а у світ вони вийшли у січні 1904 р. Це видання відіграло значну роль у формуванні конфесійного стилю української мови й у збагаченні самої мови.

Переклади Святого Письма сучасною літературною мовою є невід'ємною частиною діалогу традиції і сучасності: переклади Біблії та біблійних текстів потрібні не тільки для більш доступного сприйняття Слова Божого віруючими, але й для вивчення основ та історії християнської релігії всіма бажаючими.

*При використанні матеріалів посилання на офіційний сайт
Наукової бібліотеки Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова є обов'язковим!*

